

высшее образование. Восточно-китайский нормальный университет. Шанхай, 2020. С. 10–13].

3. Andrade M. S. International Students in English-speaking Universities: Adjustment factors // Journal of Research in International education. 2006. Vol. 5. No 2. P. 131–154.

Віртуальная ідэнтычнасць студэнтаў і выкладчыкаў у эпоху лічбавізацыі адукацыі

К. В. Варажбіцкая

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
факультэт філасофіі і сацыяльных навук,
кафедра сацыяльнай камунікацыі, katyavorozhbitskaya6@gmail.com
Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык У. П. Масаловіч*

Анотацыя. У артыкуле даецца вызначэнне панятку віртуальнай ідэнтычнасці. Апісваецца самапрэзентацыя як механізм фармавання ідэнтычнасці. Раскрываецца роля лічбавых платформаў у фармаванні ідэнтычнасці студэнтаў і выкладчыкаў. Прыводзяцца пазітыўныя і негатыўныя тэндэнцыі, злучаныя з фармаваннем новага тыпу ідэнтычнасці ў інтэрнэт-прасторы. Разглядаецца праблема суадносін рэальнай і віртуальнай ідэнтычнасцяў студэнтаў і выкладчыкаў.

Ключавыя словы: лічбавізацыя адукацыі; віртуальная ідэнтычнасць; самапрэзентацыя; студэнты; выкладчыкі.

Лічбавізацыя ўнесла ў адукацыйны працэс мноства змен, адно з якіх – магчымасць камунікацыі паміж студэнтамі і выкладчыкамі ў інтэрнэт-прасторы. Лічбавыя платформы ўплываюць на фармаванне ідэнтычнасці студэнтаў і выкладчыкаў, выступаюць пляцоўкай для абмену досведам сярод усёй сусветнай навуковай супольнасці, а таксама прапануюць шырокія магчымасці для самапрэзентацыі, навучання і кар'ернага ўзросту студэнтаў і выкладчыкаў. Аднак нягледзячы на ўсе пазітыўныя тэндэнцыі, злучаныя з лічбавізацыяй адукацыі, лічбавыя пляцоўкі прынеслі ў жыццё сучаснага ўніверсітэцкага грамадства мноства праблем і выклікаў.

Асноўная частка цяперашніх студэнтаў – гэта прадстаўнікі пакалення Z, паводле тыпалогіі ў рамках тэорыі пакаленняў, праз дзесяцігоддзе ім на змену прыйдзе падрослае пакаленне Альфа [1]. З ранніх гадоў на ідэнтычнасць моладзі XXI стагоддзя аказваюць уплыў не толькі рэальныя агенты сацыялізацыі, але і віртуальныя. З узнікненнем інтэрнэт-прасторы злучана ўзнікненне новага тыпу ідэнтычнасці асобы – віртуальная ідэнтычнасць. Віртуальная ідэнтычнасць – гэта вобраз, што фармуецца асобай у інтэрнэт-прасторы з дапамогай розных

узаемазлучаных механізмаў. Асаблівасцю віртуальнай ідэнтычнасці з'яўляецца тое, што яна можа як цалкам супадаць, часткова перасякацца, гэтак і не мець ніякіх перасячэнняў з рэальнай ідэнтычнасцю асобы. Па думцы І. Е. Мальчонкава, у сучасным свеце існуе два варыянты ўсталявання віртуальнай ідэнтычнасці: першы варыянт складаецца ў віртуальнай рэканструкцыі сацыяльнай ідэнтычнасці, што сфармавалася ў рэальным сацыяльным свеце, тым часам як другі спосаб злучаны з асэнсаваннем каштоўнасных арыенціраў праз стварэнне сябе ў віртуальнай прасторы як актыўнага суб'екта, праз віртуальную рэканструкцыю персанальнай ідэнтычнасці [2]. Абодва гэтыя кірункі дазваляюць асобе прэзентаваць сябе ў грамадстве не толькі рэальна, але і віртуальна. Тым часам як рэальны сацыяльны свет абмежаваны ў крытэрах ідэнтыфікацыі, віртуальная ж прастора ў пэўным сэнсе бязмежна і збольшага ананімная.

Сацыяльныя сеткі сталі пляцоўкай для самапрэзентацыі прадстаўнікоў сучаснага соцыуму. У кнізе «Уяўленне сябе іншым у штодзённым жыцці» І. Гофман уявіў мадэль тэатральнага ўяўлення як спосабу самапрэзентацыі індывідам сябе і сваёй чыннасці ў звычайных (як напісаў сам Гофман, «працоўных») сітуацыях. Дадзеныя спосабы самапрэзентацыі ўлучаюць кірунак і кантроль стварэння ўражанняў індывідам пра сябе, а таксама ўзоры прымальных і непрымальных паводзін у час асобавай прэзентацыі сябе публіцы [3, с. 29–30]. Калі чалавек ёсць там, дзе яго атачаюць іншыя (публіка), гэтыя іншыя імкнуцца да пошуку і авалодання свежай інфармацыяй пра яго (індывіда) ці да выкарыстання ўжо наяўнай інфармацыяй. Асабліва іншых цікавіць сацыяльна-эканамічнае становішча, кампетэнтнасць у розных пытаннях, уяўленні пра сябе, каштоўнасці і ўсталёўкі ў адносінах да іх (іншых). Уся гэта інфармацыя дапамагае іншым зразумець, як выбудаваць свае паводзіны так, каб атрымаць ад індывіда жаданую рэакцыю. Для іншых ёсць дзве крыніцы інфармацыі пра індывіда: яго ўласныя словы пра сябе і дакументальныя пацверджанні таго, хто ён ёсць фактычна [3, с. 32]. Грунтуючыся на тэорыі самапрэзентацыі І. Гофмана, здольнасць індывіда да самавыяўлення падзяляецца на два блокі: самавольнае самавыяўленне – выкарыстанне вербальных знакаў для перадачы інфармацыі пра сябе і міжвольнае самавыяўленне (вербальныя і невербальныя знакі, (не)кантраляваныя індывідам свядома, але здольныя выдаць: праўдзівая агучаная інфармацыя ці ж не) [3, с. 33–34]. Самапрэзентацыя з'яўляецца адным з механізмаў фармавання віртуальнай ідэнтычнасці ў інтэрнэт-прасторы і складаецца з мноства прылад: выбар імя карыстача і аватара профілю ў мэсэнджарах, сацыяльным сетках і іншых дадатках, што маюць

на ўвазе анлайн-узаемадзеяння; стварэнне тэкставых і візуальных публікацый.

Важнай праблемай, злучанай з лічбавізацыяй адукацыі, з'яўляюцца суадносіны рэальнай і віртуальнай ідэнтычнасці як студэнтаў, гэтак і выкладчыкаў. Рэальная ідэнтычнасць асобы ўяўляе з сябе сукупнасць вызначальных яе (асобу) характарыстык і якасцяў, што маюць значэнне для асобы і грамадства ў фізічным свеце. Яна набываецца чалавекам на працягу ўсяго жыццёвага шляху з дапамогай узаемадзеяння з блізкімі людзьмі, прадстаўнікамі рэферэнтных груп; прылучэнні да з'яў масавай культуры (літаратуры, кінематографу, музыцы, выяўленчаму мастацтву і шмат якім іншым з'явам), складаецца з сацыяльных роляў і статусу, перакананняў, нацыянальнай прыналежнасці і іншых асобавых характарыстык. Віртуальная ідэнтычнасць у сваю чаргу фармуецца асобай у інтэрнэт-прасторы з нуля і не заўсёды тоесная рэальнай ідэнтычнасці. У лепшым разе асоба дапаўняе сваю рэальную ідэнтычнасць у інтэрнэт-прасторы дзякуючы выразу сваіх інтарэсаў, хобі, поглядаў на жыццё. У горшым выпадку асоба фальсіфікуе інфармацыю пра сябе ў інтэрнэт-прасторы для зману аўдыторыі і ўводзін яе (аўдыторыі) ў зман па якіх-небудзь аспектах свайго жыцця.

Да пазітыўных момантаў суадносін рэальнай і віртуальнай ідэнтычнасцяў студэнтаў можна аднесці тое, што лічбавыя пляцоўкі падаюць бязмежнае поле для эксперыментаў са сваёй ідэнтычнасцю, што ў сваю чаргу дапамагае студэнтам знайсці сябе і сваё месца ў жыцці, паспрабаваць сябе ў розных ролях і ў «лічбавых» прафесіях (графічны дызайнер, капірайтар, вэб-распрацоўнік і мностве іншых прафесій, што ўзніклі дзякуючы лічбавізацыі). Прэзентуючы сябе ў сацыяльных сетках і пакідаючы лічбавы след, студэнты маюць магчымасць прэзентаваць сябе публіцы, знайсці сацыяльнае адабрэнне, падтрымку, а таксама працадаўцаў. Да негатыўных аспектаў варта аднесці залежнасць ад сацыяльных сетак, рызыкі для прыватнасці асабістай інфармацыі, неперапынны доступ да профіляў іншых людзей (што прыводзіць да сацыяльнага параўнання, што выклікае неабгрунтаванае пачуццё незадаволенасці сваім жыццём, а таксама зайздрасць), страту сваёй унікальнасці з прычыны імкнення да адпаведнасці анлайн-трэндам.

Для фармавання станоўчага іміджу выкладчыкаў і зведзення рызык «размывання» меж паміж асабістай і прафесійнай ідэнтычнасцю да нуля важна граматычнае кіраванне рэальнай і віртуальнай ідэнтычнасцямі. Віртуальная ідэнтычнасць можа стаць для выкладчыка прыладай, якая дазваляе прадэманстраваць свой прафесійны досвед калегам і студэнтам, і

зацікавіць іх жа новымі навуковымі адкрыццямі. Таксама неад'емным плюсам прэзентацыі сябе ў інтэрнэт-прасторы з'яўляецца пашырэнне аўдыторыі: зараз выкладнік не абмежаваны ўніверсітэцкай аўдыторыяй і можа падзяляцца сваімі ведамі з усімі зацікаўленымі ў гэтым. Калі ж пералічыць негатыўныя аспекты канструявання віртуальнай ідэнтычнасці выкладніка, то да іх датычацца: «размыванне» меж паміж асабістай і прафесійнай ідэнтычнасцю (парушэнне балансу паміж асабістым жыццём і працай з прычыны сталай наяўнасці ў інтэрнэт-прасторы і даступнасці для калегаў і студэнтаў), рызыкі для бяспекі асабістых звестак, пагроза парушэння аўтарскіх праў выкладчыка пры публікацыі ўласных распрацовак у інтэрнэт-прасторы.

Ва ўсталяванні кантакту паміж студэнтамі і выкладнікамі важную ролю граюць сацыяльныя сеткі. Яны дазваляюць павялічыць далучанасць студэнтаў у навуковыя працэсы з прычыны ўсталявання кантакту з выкладчыкамі, выкладчыкі і студэнты могуць атрымліваць хуткую зваротную сувязь на свае дзеянні ў тых жа сацыяльных сетках. Уяўляючы сабою прыладу атрымання зваротнай сувязі, сацыяльная сетка можа спрыяць навучанню, дазваляючы ўжываць працяглае ўзаемадзеянне паміж выкладчыкам і студэнтам [4]. Прыкладам, у сваім профілі выкладнік можа выкласці публікацыю на тэму, карысную і актуальную для сваёй аўдыторыі, а ў каментарых даць доступ падпісчыкам для наступнага абмеркавання і распаўсюджвання спасылак на дадатковыя рэlevantныя крыніцы інфармацыі па дадзенай тэме.

Рэзюмуючы ўсё вышэйсказанае, лічбавізацыя адукацыі прынесла новы тып ідэнтычнасці для студэнтаў і выкладчыкаў – віртуальную ідэнтычнасць. Дадзены тып ідэнтычнасці ўяўляе з сябе выяву асобы, якая фармуецца асобай у інтэрнэт-прасторы з нуля дзякуючы прыладам самапрэзентацыі. Новы тып ідэнтычнасці прынёс у жыццё сучаснай універсітэцкай супольнасці мноства магчымасцяў, а таксама праблем і выклікаў. Да станоўчых аспектаў фармавання віртуальнай ідэнтычнасці можна аднесці: новыя пляцоўкі для прэзентацыі сваіх паглядаў, здольнасцяў і адкрыццяў; магчымасці для эксперыментаў з прымеркай новых роляў; пашырэнне аўдыторыі. Да негатыўных жа аспектаў – залежнасць ад сацыяльных сетак, рызыкі для прыватнасці асабістай інфармацыі, неперапынны доступ ды профіляў іншых людзей, страта сваёй унікальнасці, размыццё меж паміж асабістай і прафесійнай ідэнтычнасцямі выкладчыкаў, пагроза парушэння аўтарскіх праў выкладчыка пры публікацыі ўласных распрацовак у інтэрнэт-прасторы. Пасрэднікамі ва ўсталяванні кантакту паміж студэнтамі і выкладчыкамі ў інтэрнэт-

прасторы выступаюць сацыяльныя сеткі, што дазваляюць атрымваць хуткую зваротную сувязь.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Родзіна Г. А., Плучэўская Э. В. Тэорыя пакаленняў. Праца з рознымі пакаленнямі ў сацсетках. Пакаленне Альфа – дзеці будучыні [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: https://tribune-scientists.ru/media/p_articles/Родина.pdf. Дата доступу: 13.03.2025.
2. Мальчонкаў І. Е. Трансфармацыя стратэгий самапрэзентацыі і ідэнтыфікацыі ў кіберпрасторы [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/40009/1/97-106.pdf>. Дата доступу: 13.03.2025.
3. Гофман І. Уяўленне сябе іншым у штодзённым жыцці / пер. з англ. і ўступн. артыкул А. Д. Кавалёва. М.: КАНОН-прэс-Ц, Кучкова поле, 2000. 304 с.
4. Вашкевіч К. С. Выкарыстанне сацыяльных медыя ў адукацыі [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/313882/1/26-29.pdf>. Дата доступу: 09.03.2025.

Факторы формирования и эффективности инновационного развития образования в условиях информационного общества

И. Л. Васильева

*Белорусский государственный экономический университет,
социально-экономический факультет, кафедра философии,
ira777da@gmail.com*

Аннотация. Наука и образование рассматриваются в качестве основных институтов создания инноваций. Реализации инновационного потенциала высшего образования анализируется в контексте информационного общества. Выделяются особенности инноватики и инновационных процессов как оснований формирования инновационной культуры личности. Рассматриваются глобальные (экономика, наука, культура) и локальные (организационно-управленческие) социальные регуляторы инновационного развития образования. Решаются вопросы социальной ответственности субъектов инновационной деятельности в образовании в соответствии со спецификой задач образования. В качестве важнейшего фактора инновационного развития образования выделяется формирование инновационной культуры участников образовательного процесса.

Ключевые слова: инновационная культура; инноватика; инновационный процесс; информационное общество; неопределенность; поливариантность; регуляторы развития образования.

Функционирование и развитие образования как социального института всегда было погружено в соответствующую историческую